

Skånes Vapenhistoriska Förening

M E D D E L A N D E N. 77.

Skånes Vapenhistoriska Förening avhåller sitt 28 årsmöte fredagen den 16 februari 1968 kl. 1900 på Malmöhus slott, Kungens Kammare enligt nedanstående dagordning:

1. Hälsningsanförande av ordföranden.
2. Protokolluppläsning och protokolljustering.
3. Bordlagda frågor.
4. Nya frågor.
5. Styrelsens verksamhetsberättelse.
6. Val av ordförande.
7. Val av övrig styrelse och styrelsesuppleanter
8. Val av revisorer och revisorsuppleanter.
9. Val av valberedningsutskott.
10. Eventuellt.

Då 3 av styrelseledamöterna på egen begäran av sagt sig omval nämligen ordföranden och skattmästaren, vilka i 28 år skött sina befattningar samt vice ordföranden i 25 år och därför önska att nya krafter utses, har valberedningsutskottet beslutat att föreslå följande nya ledamöter nämligen Kapten Hartvig Fleege, Civilingenjör Rune Lindqvist samt Programerare Sven Elmgren samtliga i Malmö samt omval av Direktör Gad Rausing, Ingenjör Gustav Sandelin och Disponent Gösta Håkansson.

Som Redaktör för Föreningens medlemsblad "Meddelande från Skånes Vapenhistoriska Förening" kvarstår J. Folke Herrström, som sedan starten 1942 med undantag av åren 1947 och 1948 då Olle Cederlöf var Redaktör redigerat denna publikation.

Efter förhandlingarnas slut föredrag av styrelseledamoten Direktör Gad Rausing, Lund, över ämnet:

GAMLA FJÄRRVAPEN.

Då Direktör Rausing förra våren disputerade för doktorsgraden med en avhandling om "Bågen, några anteckningar om dess ursprung och utveckling", en avhandling som är världsunik, då ingen förut doktorerat om pilbågar

är även detta föredrag unikt i vapenhistoriskt sammanhang. Efter föredraget intages en enkel måltid i Slottsrestauranten på Malmöhus. Klubbmästaren Gösta Håkansson meddelar, att de som önska delta i måltiden måste senast måndagen den 11 februari anmäla detta. Telefonkontoret 040/ 12 91 69 eller bostaden 040/ 58778. Den som icke i tid anmält sig kan icke räkna få delta. För platsens skull fordrar restauranten detta. Då deltagareantalet säkert blir stort uppmanas medlemmarna att genast kontakta Klubbmästaren.

Höstsammanträdet.

Fredagen den 24 sista november avhölls ordinarie höstsammträde på Malmöhus. Ordföranden hälsade välkommen och överlämnade ordet till vår medlem Kapten Hartvig Fleege, vilken höll föredrag över ämnet "En vapenresa jorden runt". Kapten Fleege är specialist på orientaliska vapen och har förut i Föreningen hållit föredrag om japanska svärd, som blev i högsta grad santerat av åhörarna. Även detta föredrag blev ytterst sakkunnigt och intressant. Föredraget som in extenso hölls utan något koncept belystes med utsökta föremål ur hans stora vapensamling, som i det hela omfattar mer än 1000 nummer. Vad som också var särskilt betydande var icke minst beskrivningen på hur vapnen användes. Efter föredraget slut avtackades föredragshållaren av ordförande, vilket efterföljdes av väldiga applåder. En resumé av föredraget följer här nedan.

En vapenresa jorden runt.

(Resumé af Kapten Hartvig Fleege's föredrag den 24 november 1967)

Vapenresan, som utformades till ett kåseri i anslutning till en rad medförda vapen, startade i tiden.

Vid studiet av vapnens historia hamnar man mycket snart århundraden tillbaka, ända ner i den period, som väl egentligen föregår stenåldern, nämligen träåldern. Klubban måste ha varit ett av de äldsta vapnen, ursprungligen skäligen naturformad, men undan för undan renodlad genom urval av lämplig träsort (tyngden) och av exterören (användbarheten). Trots de årtusenden och åter årtusenden, sedan man upptäckte, att man nådde längre med ett trästycke än med armen och knytnäven, finnes fortfarande denna vapentyp kvar, använd på samma sätt och i samma material, kvar på vår jord.

Dalleburra-stammen i Qwinsland använder sig av trävapen, d. v. s. klubbor, kastträ och spjut ännu i dag, och ha endast hjälpligt kombinerat sin "arsenal" med stenföremål. En viss formgivning av trästycket, i akulia eller caswalia, är dock redan märkbar, så söker man tydligen skapa ett rudimentärt huvud på klubban och ansatser till lättning eller utformande av ett grepp nertill visar, att en utveckling är inledd. Det förtjänar dock redan här framhållas, att det vid studiet av primitiva vapen gäller att först ägna tanken åt jakten och icke åt kriget. Visserligen var människan ofta nog såväl fiende som villebråd, men också ett skäligen ofarligt villebråd, utan större av naturen givna möjligheter till försvar vid angrepp, inga huggtänder, inga klor, tunnt skinn utan läderbildning o. s. v. Jaktvapnets utformning skedde så, att man kunde angripa ett djur eller en människa, men samtidigt måste man ju kunna försvara sig mot båda. Var materialet för vapnet sällsynt, eller rent av obefintligt inom det egna området, så att plundringståg in mot grannstammarnas territorium för att komma över det blev nödvändigt, eller om en bytesverksamhet kunde äga rum med en vänskapligt sinnad granne, måste utformningen taga hänsyn till ytterligare en faktor, nämligen redskapet. Formgivningen av många primitiva- och utvecklade exotiska- vapen visar tydligt denna tendens. Stenens och metallens uppdykande i utvecklingen medförde inte träålderns upphörande, den fortsatte sitt liv parallellt med övrigt, stenkackning och smide, gjutning. Kanske kan man påstå, att trä blev en av beståndsdelarna i de nya vapnen, spjutskaft, pilskaft, bågar, yxskaft, knivskaft, hackskaft o. s. v. Här kommer materialets lätthet in i bilden, ty nu kunde ju dessutom trä finnas efter önskan.

Men framför allt var ju trä lätt att dekorera, genom sotning, målning och ornamentik. Som ett exempel på träornamentik visades en naoriklubba av den "njurformade typen", där det icke finns en enda bit, utom handtaget, som inte är försett med mönster, påminnande om samma folks tatuering och kroppsmålning. Formen leder tanken till skulderbladet på en säl, och man är nog då på rätt väg - andra material för denna klubbtyp är sten och i särskilt fina fall av jadeit, men sälskulderbladet in natura kan man nog endast hitta på museer. Vapnet visar vissa tecken på degeneration genom att en tungutsträckande figur med pärlemoögon skjuter fram ur klubban. Det verkar också, som om vapnet glidit över att vara ett värdighetstecken, ty klubban är av trä för lätt att göra så värst mycket skada än ett avslaget nyckelben t. ex. En systertyp till denna ser ut som en fiol, även en sådan finnes i föredragshållarens samling, men visades denna gång inte. Skulderbladet, ja. Därmed komma vi in på ytterligare ett av naturen själv tillhandahållet material och nästa vapen, som visades, var en dolk från Nya Guinea, gjord av underbenet på en casuar. Genom att mörgen är avlägsnad och ordentligt utskrapad, en spets utformad och knäleden kvar som greppsäkring har man fått fram ett nog så verksamt närvapen, i typ genast ledande tanken till kulturländernas dolkar. Stundom kan sådan dolktyp, gjord av människoben, påträffas, och origenellt nog brukar det vara ägarens avlidna svärmor, som får avstå från sitt skenben! Om denna dams enligt elaka tungor speciella giftighet spelar in, är nog tvivelaktigt, det rör sig nog om en detalj i ankulten.

Vi fortsätta mot Indonesien och metallvapnen. Malajernas speciella vapen kerissen (krisen) med klingan utformad efter den heliga ormen, naga, rak, då ormen hugger, och vågformad, då den rör sig. En annan uppfattning om den raka kerissen är, att dess form skall minna om den äldsta kerissens utvecklande från stingrockans giftstjärt. Giftet har spelat en viss roll i kerissens historia, ty i föredragshållarens samling finnes även en miniatyrkeriss med tre utgröpningar för gift på vardera sidan. Metallen är nickelblandat järn, etsat med syra, så att en omputsad keriss blir särdeles smal, järnet kallas något oegentligt pamor-järn. Stark stilsering av fästet, ibland en rashademon, ibland en kungsfiskare, har skett, sedan islam gjort sitt intåg. Baljan är ofta nog ytterst väl skuren, ibland t. o. m. målad. Den är ofta i vackert drat trä av Klenhovia hospita.

Tången är kerissens svaghet, och vapnet är tekniskt inte ett bra vapen, även om de otäcka mot underkroppen riktade stötarna kunna vara svårparetrade.

Flera sorters specialkerisser finnes, och visades två stycken: en keriss från det sedan århundraden försvunna Madjapahitriket på Java, med klinga och fäste, där ännu demongestalter tydligt framstår, i ett. Den andra var en keriss för en furste, med tjockt guld utmed hela klingan och två rader ädelstenar kring det ädla hjorthornsfästet, där den bevingade hästen - alltid ett kvalitetstecken - hade dolt sig som i en fixerbild. Baljan var klädd i arbetat silverplåt. Båda dessa vapen inköptes på Java 1958, även fursterkerissen är från Madoera, en liten ö, berömd för sina kerissfästen just söder om Java.

Indiens vapenhistoria har splittrats genom uråldriga influenser från medelhavsområdet (Alexander den store) senare från Kina och kolonialmakterna. Medelhavsområdets inverkan påvisades i en tung huggkniv aida-khatt från coorgs i västra Ghats och Malabar. Huggkniven bärs utan balja i en speciell gördel, todunga, och framtill hänger som hjälpvapen en mindre kniv, pichan-gatti. Hela utrustningen förevisades, varande i synnerligen elegant skick, den lilla kniven med rika korneolprydda silverbeslag och fem små extra verktyg i en extra kedja: tandpetare, ögonhårsborstryckare, öronslev, nagelrensare och bryne. Det är sällsynt att komma över en hel utrustning. Till mera indiska vapen följde: ett skorpionstyng, bishwa, från Tanjoie, en dubbelklingedolk, som var ett omtyckt mördarvapen. Bijapurs härskare Afzal Khan dödades en gång av Mahrattarikets grundare Sivaji med en bichwa - även om Sivaji kunde också ha hjälp av sitt berömda svärd Bhawani. Sikkerna, de skäggiga, högväxta krigarna från Pundjab, buro en hög toppig turban "dastar Bungga", och i denna ett antal grytringsliknande kastringar, sakram, de kastades från pekfingret, varvid de sattes i rotation. Kraftigare kast, varvid " ett färskt bamburör om 20 cm diameter skall klyvas på 30 meters avstånd", utfördes dock med grepp tumme-pekfinger och hela överkroppen svängande med i kastet. På det visade vapnet, en gåva av vår gamle vän Kapten Benckert, finnes tre rituella tecken.

Afrika och framför allt den svarta delen av världsdelen var nästa mål för en landning i vapenresan.

Kring Kassai, Kongos största biflod söderifrån, bo flera stammar, som äro goda yxsmeder - yxa här bör betonas som redskap, ej som vapen och i det aktuella fallet rent av som hövdingsemlen. Det korta skaftet slutar nedåt i en rund platta och trävirket är klätt med tunn kopparplåt, med orm- eller ödleskinn. Bladet har en yxegg på 2-3 cm bredd, med länkar förbundna med skaftet. Ju längre länkarna, upp till 5 stycken, äro desto mera framtung och ohanterlig blir yxan. Länkarna, kunna vridas eller flätas, men det mest intressanta äro de ansikten, som smidas in i dem, antalet kan i exceptionella fall (en yxa, ägd av vår medlem Eric Berlin här i Malmö, har rekordet, 102 stycken) gå upp mot ett 50-tal- 4252 o. s. v. den över 10-talet skjutande summan beror på att den mittersta länken är längre än de övriga och så rymmer ett par ansikten mer. Typer med även bladet i koppar finnas och eggen kan ibland vara sågtandad.

Av kastknivar visades två typer, en kongolesisk och en sudansk. Den kongolesiska är ett jaktvapen, även om man nog skulle draga ner huvudet, om en sådan kom vinande mot en. De kastas lågt, mot benen på villebrådet, och i vågkast.

Den sudanska är ganska F-formad och kastkombinerades med en mindre, om de kongolesiska påminnande, varvid den större kastades i ett lodkast, och engelsmännens erfarenheter av dessa regn av kastknivar, tunga uppifrån och lättare framifrån, under striderna mot Mahdin i slutet av förra århundradet voro deciderat ogemytliga. De f.ö. även svärdbeväpnade motståndarna, av briterna kallade fuzzy - wuzzies (ullskalliga), men mera normalt kallade hadendoa, beni-amar ah bedja, hade nämligen en egen anfallsteknik. Taktiskt förfarande och strid med svärd är annars skäligen okänt bland negrerna- om man undantager det en gång verkliga krigarfolket zulu-kaffrerna, som dock ej hade svärd, utan där spjutet var det vapen som tschakas och Ceteuwayos hårdföra krigare litade på. Ornamenten på de förevisade vapnen framhölls. Primitiva smeder med ännu mera primitiva ässjor och bälgar och oftast med dåligt rå-material åstadkomma i Afrika genom sothamring, genom ärremblem (fårör och gropar), genom streckmönster och stundom rent av med en bild- på den långa kastkniven t. ex. en extremt "modern" skorpion, vapen som förvåna även en med europeisk dekorteknik bortskämd åskådare.

Nordamerika bidrog med en tomahawk med krigspipa i skaftet. Indianerna själva hade stenklubbor och yxor, poggomoggam och iwata-jinga, och en omfattande handel med Europa fabriksmässigt tillverkade yxor bedrevs, skalpjakten kom som en följd, då skalpen var indianens bevis för dödandet av en fiende- och det engelska eller franska utbetalandet av en premie följde. Lokala smeder köpte sig fred genom yxsmide åt kringboende indianer. Den förevisade tomahawken kom från saukindianerna uppe vid sjöarna. Från Japan visades en kniv från aloo, de björndyrkande, långskäggiga och yviga urinnevånarna i dimlanden på de norra öarna, gjord med fäste och balja av valben.

Avslutningsvis demonstrerades och förklarades monteringen av ett Japanskt svärd, egentligen en rest från ett tidigare föredrag, där tidsnöd rådde. Småknivar och nålar, förvarade i baljan, skickades kring, tsubas av ett 10-tal typer samt amuletter från fästet, väckte stor beundran, ett svärds fodral i svart lack, en sällsynthet i Sverige, med ineliggande svärd, f.ö. ingående i en daisho, d. v. s. ett par svärd, ett långt och ett kort, med liknande monteringsvisades upp. Just detta eviga bortplockande av svärdsdetaljer och likaså japanernas egen lust att ofta byta framför allt tsuba, gör det mycket unikt att numera komma över en daisho, där alla tillbehör och beslag äro lika.

Resan i tid och rum gick alltså årtusenden tillbaka och i stort sett jorden runt. Många områden voro inte med, mångfaldiga vapen inte ens nämnda. I föredragshållarens samling ingår ju t. ex. bågar med utrustning från Japan, över 300 negervapen, svärd från Borneo, Celebes, Sulusjön, Nikobarerna o. s. v., blåsrör med pilar från Malacka och Sydamerika, krumsvärd från Etiopien och krokknivar från Mangbettu, turkars och persers yxor. Men eftersom föredragsledaren varit reseledare i många år- fast oftast inte resor av kvällens typ, så kanske det kan bli en ny och annorlunda resa någon annan gång.

Med detta nummer följer en giroblankett för inbetalning av årsavgiften för år 1968. Denna skall vara inbetald senast den siste februari. Även våra danska och norska medlemmar kunna numera använda samma postgiroblankett, meddelar Skattemästaren.

Ny medlemsmatrikel upptagande samtliga medlemmar vid årsskiftet medföljer detta nummer.

Nyinvolda medlemmar 1968.

Direktör Carl Axel Söderlund, Villa Ekeby, Ysane, Sölvesborg, (Ordf.).
Fru M. Söderlund, Villa Ekeby, Ysane, Sölvesborg. (Ordf.).
Ingenjör Jan Ståhl, Rönneholmsvägen 33, Malmö V. (Gösta Håkansson)
Ingenjör Hans Drakenberg, Skoghemsvägen 3, Malmö V. (Sven Andersson)
Optiker Ronnie Johansson, Herkulesgatan 40. Göteborg H (Anders Frisegård)

Redaktör J. Folke Herrström, Malmö C

April 1968.

Skånes Vapenhistoriska Förening

M E D D E L A N D E

N. 78.

Skånes Vapenhistoriska Förening avhåller ordinarie vårsammanträde på Malmöhus slott, Kungens Kammare, fredagen den 10 maj 1968 kl. 19.00. Föredrag av Föreningens nye ordf. Fil.dr. Gad Rausing, Lund, över ämnet "Vikingatidens svärd i Skandinavien".

Efter föredraget gemensam enkel supé i Riddarsalen. Klubbmästare Disp. Gösta Håkansson ber, att de som önska delta i måltiden meddelar detta per telefon 040/129169 (kontoret) eller 040/58769 (bostaden). Detta är nödvändigt då restautanten fordrar detta. Beställ i tid. Vi förvänta som vanligt stor anslutning. Välkomna.

Årsmötet den 16 februari.

Till Föreningens 23 årsmöte hade infunnit sig ett stort antal av medlemmarna trots det för dagen miserabla vädret. Bland dessa voro flera långväga från såväl Småland, Blekinge och Danmark.

Mötet öppnades av ordf. J. Folke Herrström, som hälsade de närvarande välkomna, däribland förste Hedersledamot Greve Kalling och Korresponderande Ledamoten, tillika vårt danska brodersällskaps President, Landsdommer Arthur Andersen samt aftonens föredragshållare Dr. Gad Rausing. Ordföranden hade redan i förväg meddelat, att han, då han nu suttit som ordf. i 28 år, icke önskade omval utan föreslagit Dr. Rausing som hans efterföljare, vilket även valutskottet föreslagit. Vidare hade vice ordf. John Lindgren och skattmästaren Sture Hansson ävenledes av sagt sig återval då den förstnämnde suttit i styrelsen i 25 år och den senare (liksom ordf.) i 28 år.

Av styrelseberättelsen framgick, att Föreningen avhållit 4 ordinarie sammanträden samt en bussutflykt till Örlogstaden Karlskrona tillsammans med Vaabenhistorisk Selskab och därvid studerat Marinmuseet därstädes under Intendenten Olle Cederlöfs ledning. Föredrag under det gångna året har hållits av Kapten H. Benkert från Stockholm över ämnet "Vapenmuseer i Mellaneuropa" samt tvenne föredrag av Kapten H. Fleege, Malmö, det ena om "Japanska svärd" och det andra över "En vapenresa jorden runt". Ett sammanträde hade helt ägnats åt vapendemonstrationer med åtföljande diskussion. Föreningens medlemsblad "Meddelande från Skånes Vapenhistoriska Förening" under redigering av ordf. I dessa hade bl. a. införts en originalartikel av ordf. om